

آیا رفاه مردم بیشتر شده است؟

در گفتوگو با سه کارشناس اقتصادی مطرح شد

ندا جعفري

همزمان با اعلام آمارهای خوشبینانه درباره شاخصهای کلان اقتصادی نظیر رشد اقتصادی و تورم، رسانه‌های حامی دولت نیز مدعی بهبود شرایط معیشتی مردم و افزایش سطح رفاه جامعه هستند. به طور مثال، یکی از رسانه‌های حامی دولت به نقل از یکی از خوانندگان خود مدعی شده که «در میدان خراسان در فروشگاه‌های زنجیره‌ای شهروندانی را می‌بینم که چرخ‌های فروشگاه را پر از جنس و کالا کرده و جلوی هر صندوق باید نزدیک به 20 دقیقه معطل بشویم.» ضمن اینکه چنین رسانه‌ای مدعی است که «سفرهای مردم در ایام تعطیل سال نشانه پولدار بودن آنهاست و... وقتی تصاویر و فیلم ازدحام خودروها و ترافیک قفل شده در جاده چالوس و دیگر جاده‌های شمال کشور را در ایام تعطیلی می‌بینیم به این مساله فکر می‌کنم که اگر مردم ما واقعا آن گونه که برخی مدعی‌اند فقیر هستند پس این گردش و تفریح رفتنشان با ماشین‌های شخصی و با این حجم ترافیک چیست؟»

سال گذشته نیز گزارشی تحت عنوان «مردم فقیر نیستند بلکه سطح توقعشان بالا رفته» منتشر شده بود. در این گزارش آمده بود که «... سطح رفاه اغلب اقشار جامعه به طرز ملموسی افزایش یافته است، اما به موازات افزایش سطح رفاه، توقعات اقتصادی جامعه نیز بالا رفته و آنچه امروزه بسیاری از مردم احساس می‌کنند، نه «فقر مطلق»، بلکه «فقر نسبی است که از مقایسه وضع فعلی با وضع ایده‌آل حاصل می‌شود.»

اما سوالی مطرح می‌شود این است که شاخص‌های رفاه در یک جامعه شامل چه مواردی می‌شود و آیا سطح رفاه مردم ایران افزایش پیدا کرده است؟ آن گونه که در رتبه‌بندی سالانه موسسه پژوهشی لگاتوم (Legatum Prosperity Index) آمده سطح رفاه کشورها در حوزه اقتصادی، فرصت‌های کسب و کار، حکومت‌داری، آموزش، سلامت، امنیت و ایمنی، محیط زیست و آزادی‌های فردی و سرمایه‌های اجتماعی سنجیده می‌شود که رتبه

ایران از میان 142 کشور این فهرست در سال 2023 به رتبه 126 رسیده و ایران هم‌اکنون جزو کشورهای است که در قعر جدول قرار گرفته و باید گفت در سال‌های اخیر افت بیشتری هم داشته است.

قضاوت یا منطق اقتصادی؟

سیدمرتضی افقه، اقتصاددان و استاد دانشگاه در واکنش به ادعاهایی در مورد رفاه اجتماعی گفت: این گونه ادعاها تازگی ندارد و بارها تکرار شده است. ایران بیش از 80 میلیون جمعیت دارد که در پهنه 30 استان زندگی می‌کنند و اینکه برخی‌ها، تنها میزان خریدها در شهر تهران یا سفر رفتن عده‌ای را مورد ارزیابی قرار بدهند که نشد معیار رفاه مردم!

افقه در ادامه به «اعتماد» گفت: به دلیل سوءتدبیرها و سوءمدیریت‌هایی که در این سال‌ها شده اغلب افرادی که درآمد بیشتری داشتند به پایتخت یا چند شهر بزرگ مهاجرت کرده‌اند که همین مساله خود يك انحراف بزرگ در سیاست‌گذاری‌ها و آمایش سرزمینی به شمار می‌رود. این اتفاق موجب خالی شدن روستاها از سکنه می‌شود و از طرف دیگر مشکلات اجتماعی در شهرهای بزرگ را افزایش می‌دهد.

میزان تورم خوراکی‌ها همچنان بالاست

این اقتصاددان خاطرنشان کرد: اگر خط فقر این روزها را در نظر بگیریم و اینکه هر فردی به چه میزان کالری برای بقا نیاز دارد، متوجه اختلاف طبقاتی در جامعه خواهیم شد. اینکه فردی به يك فروشگاه مراجعه کند و ببیند عده‌ای مقادیری کالا خرید کرده‌اند به این معنی نیست که وضعیت اقتصادی همه مردم در کل کشور بهبود پیدا کرده است، حتی در تهران هم شهرک‌های حاشیه‌نشینی وجود دارند که اگر برخی می‌خواهند گزارش اقتصادی هم تهیه کنند، بهتر است به این شهرک‌ها مراجعه کنند تا ببینند مردم توان خرید چه میزان کالا از فروشگاه‌های زنجیره‌ای را دارند تا شاهد برداشته‌های سطحی نباشیم.

افقه خاطرنشان کرد: امروز با تورم بیش از 45 درصد در کشور مواجه‌ایم و زیرگروه کالاهای خوراکی و آشامیدنی با بیشترین تورم همراه بوده است، به گونه‌ای که در شهریور ماه ۱۴۰۲، تورم نقطه به نقطه خوراکی‌ها، ۳۷.۴ درصد شده و بیشترین میزان افزایش قیمت هم مربوط به گروه گوشت قرمز با ۸۷.۱ درصد اعلام شده است.

این رشد اقتصادی حاصل سرمایه‌گذاری نیست

او ادامه داد: در مورد نرخ رشد اقتصادی هم نباید بر خود ببالیم چرا که بخش عمده‌ای از این رشد مربوط به فروش نفت است که اصلاً افتخاری ندارد و سرمایه‌گذاری‌ها در این مدت به شدت افت داشته که نشان می‌دهد ما در شرایط بهبود اقتصادی قرار نداریم و تنها از طریق دور زدن تحریم‌ها کمی قیمت نفت بالا رفته است. این رشد اقتصادی نه پایدار می‌ماند و نه قابل اتکا خواهد بود. در کوتاه‌مدت نیز چاره‌ای جز برداشتن تحریم‌ها برای حذف بخشی از مشکلات وجود ندارد و تنها رشدی که مبتنی بر تلاش در بخش صنعت و کشاورزی است را می‌توان رشد اقتصادی مطلوب محسوب کرد.

معیارهای بهبود شرایط اقتصادی

مردم کدامند؟

پیمان مولوی، کارشناس اقتصادی نیز در خصوص نگاه عجیب رسانه‌های حامی دولت به بهبود شرایط اقتصادی مردم به دلیل افزایش سفرها به شهرهای شمالی کشور و خرید اقلام ضروری از فروشگاه‌های زنجیره‌ای در تهران به «اعتماد» گفت: برای اینکه بخواهیم وضعیت اقتصادی یک کشور را بررسی کنیم نیازمند یکسری از داده‌های مشخص هستیم که یکی از این معیارها میزان تورم آن است و دیگری کاهش قدرت خرید یا افت ارزش پول ملی است و اینکه چه تعداد از مردم در فقر مطلق به سر می‌برند یا تعداد قشر فقیر و متوسط یک جامعه چند نفر است و... که همه اینها جزو آمارهایی است که در کشورهای مختلف مورد سنجش قرار می‌گیرند.

این اقتصاددان افزود: اگر هم در ایام تعطیل شاهد آنیم که در جاده چالوس تعداد خودروها زیاد می‌شود یا ترافیک به وجود می‌آید به این دلیل است که یک پروژه‌ای که از 40 سال پیش باید انجام می‌شده، هنوز به اتمام نرسیده است. موضوع بعدی اینکه در دنیای مدرن کنونی باید بیشتر حمل و نقلها با قطار پرسرعت انجام شود و نه با خودرو، که برای این منظور هم نیازمند سرمایه‌گذاری در کشور هستیم.

قدرت خرید مردم کمتر از قبل شده است

مولوی با اشاره به هزینه فرصت 12 سال اخیر تحریم‌ها در اقتصاد ایران که بین 420 تا 450 میلیارد دلار شده است، افزود: همه این موارد نشان‌دهنده آن است که برخی اصلاً تمایلی به دیدن این آمار و ارقام ندارند و با آن زاویه دارند اما اگر می‌خواهیم رتبه ایران در بخش رفاه اقتصادی و اجتماعی افزایش پیدا کند باید میزان تورم

را به زیر 5 درصد برسانیم و قدرت خرید مردم را افزایش بدهیم این در حالی است که در حال حاضر قدرت خرید مردم بسیار پایین آمده است.

او با بیان اینکه درآمد سرانه ایران 3 هزار دلار شده گفت: اگر کشوری درصد آن است که مردمش يك رفاه نسبی داشته باشند باید درآمد سرانه‌شان به بیش از 10 هزار دلار برسد که متأسفانه نه تنها به این مسائل توجهی نمیشود بلکه با سطح‌نگری رفاه را مورد ارزیابی قرار می‌دهند.

رشد اقتصادی دلاری مهم است و نه ریالی!

مولوی با اشاره به متوسط رشد اقتصادی 12 سال اخیر کشور نیز افزود: این رشد در حدود یک درصد است و تنها در صورتی که رشد اقتصادی به صورت مداوم ادامه داشته باشد می‌توان به آن امیدوار بود، ضمن آنکه رشد اقتصادی ریالی در کشوری که تورمی است، بی‌فایده است و رشد اقتصادی دلاری حائز اهمیت است. به لحاظ دلاری تولید ناخالص داخلی ایران در سال 1390 حدود 650 میلیارد دلار بوده که امروز این میزان به 350 میلیارد دلار رسیده و نشان‌دهنده آن است که حدود 300 میلیارد دلار نسبت به سال 1390 افت داشته است و درآمد سرانه هم به همین میزان افت داشته است.

آلبرت بغزیان، اقتصاددان نیز در این باره به «اعتماد» گفت: یکی از مواردی که باید مورد توجه قرار بگیرد این است که عده‌ای همیشه در این شرایط تورمی برنده هستند و همه مردم جامعه در این شرایط تورمی متضرر میشوند و افراد ثروتمندی هم هستند که جزو متقاضیان سفر داخلی و خارجی در ایام مختلف سال هستند اما اینکه بخواهیم این تعداد را نسبت به 80 میلیون جمعیت کل کشور تعمیم بدهیم اصلاً درست به نظر نمی‌رسد.

چه دهک‌هایی سفر می‌روند؟

این اقتصاددان ادامه داد: ممکن است در ایام تعطیل سال 20 هزار خودرو از جاده چالوس تردد کنند اما این تعداد خودرو نسبت به چندین میلیون خودرویی که در کشور تردد می‌کنند، نشان‌دهنده بهبود شرایط اقتصادی همه مردم نیست، اینکه ترافیک می‌شود را هم نمی‌توان نشان‌دهنده بهبود شرایط اقتصادی دانست بلکه باید دید که چه دهک‌هایی سفر می‌کنند یا کدام دهک‌ها هستند که از فروشگاه‌های زنجیره‌ای به مقدار زیادی خرید می‌کنند.

بغزبان با اشاره به پارکینگ میادین تره بار گفت: در پارکینگ میادین میوه و تره بار هم خودروهای گرانقیمتی پارک شده اند که به نظر می رسد نیازی هم به خرید از این محل ندارند اما می بینیم که برای خرید خوراکیها به تره بار مراجعه می کنند چرا که حس می کنند برای اینکه خرید به صرفه ای داشته باشند باید به این میادین مراجعه کنند.

درآمد سرانه چقدر رشد داشته است؟

این کارشناس اقتصادی با اشاره به یکی از شاخصه های رفاه خاطر نشان کرد: یکی از این موارد مصرف سرانه برق است که در اغلب کشورهای پیشرفته مصرف بالای برق ملاک خوبی برای بررسی وضعیت اقتصادی يك فرد محسوب می شود و اگر میزان مصرف برق فردی بالا رفته باشد یعنی اوضاع اقتصادی او مساعد است اما در ایران به دلیل یارانه ای یا ارزان بودن برق، افزایش مصرف این کالا هم نشانه افزایش قدرت خرید محسوب نمی شود.

بغزبان ادامه داد: نکته اینجاست که آیا سفر رفتن جزو سبد مصرفی خانوارهایی که در دهک های اول، دوم و سوم هستند قرار دارد یا خیر که مسلماً این طور نیست.

این اقتصاددان تصریح کرد: یکی دیگر از موارد افزایش درآمد سرانه جامعه است که باید دید آیا در این مدت درآمد سرانه کشور افزایش پیدا کرده است که باید این درآمد را به دلار تبدیل کرد تا بتوان آن را با کشورهای دیگر مقایسه کرد.

باید آمارهای اقتصادی

را مورد ارزیابی قرار بدهیم

این کارشناس اقتصادی در ادامه افزود: پس صرفاً تعداد سفرها و بسته شدن جاده چالوس به دلیل ترافیک در ایام تعطیل یا پر بودن برخی از فروشگاه های زنجیره ای در تهران می تواند نشان دهنده بهبود وضعیت اقتصادی مردم باشد و اصلاً منطقی هم نیست و باید در مورد این موضوعات تامل بیشتری کرد.

بغزبان خاطر نشان کرد: ضمن آنکه تنها سفر رفتن ملاک اوضاع مالی مناسب نیست و باید دید در این سفر آیا افراد رستورانی هم می روند یا اینکه چه مدل غذایی مصرف می کنند فردی که با يك گاز پیک نیکی

سفر می‌رود به این معنی است که قدرت خرید کافی برای رفتن به رستوران‌ها را ندارد.

او گفت: فردی که تنها یک بار در سال و در یک تعطیلاتی به سفر می‌رود با فردی که در بیشتر تعطیلات به سفر می‌رود، متفاوت است و باید دید تعداد سفرها به چه شکل است و آمارها را در این خصوص بررسی کنند تا پی ببریم در این شرایط چه قشری بیشتر سفر می‌کنند.

او تصریح کرد: البته در این وضعیت اقتصادی هم عده‌ای باز برنده هستند، اینکه فردی مقداری گوشت می‌خرد ملاک مهمی نیست چرا که باید مصرف سرانه گوشت قرمز در کشور را مورد ارزیابی قرار داد و برای اینکه وضعیت اقتصادی افراد را مورد بررسی قرار بدهیم باید آمارهای اقتصادی را مورد ارزیابی قرار بدهیم یا نشان دادن تصویری از یک ازدحام در یک فروشگاه هم نشانه بهبود وضعیت اقتصادی کشور نیست و باید کارگرانی را هم که قبلاً تنها تخم‌مرغ و گوجه فرنگی می‌خریدند و امروز آن را هم صرفه‌جویی می‌کنند را هم در نظر بگیریم.

شماره: ۰۲۱-۱۴۰۲ ۸۰۰۰۰۰۰۰